

การแก้ปัญหาสังคมแบบบูรณาการโดยใช้หลักอภิรณสมถะ Solving Integrated Social Problems using the Layperson Principle

พระระพีพงษ์ นิพโย* และ จักรี ศรีจารุมณีญาณ

Phra Rapeepong Nipphayo and Chakkree Sricharumedhiyan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

*Corresponding author e-mail: Rapeepong13344@gmail.com

Received 20/09/2021

Revised 18/10/2021

Accepted 20/10/2021

บทคัดย่อ

ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมขาดคุณธรรมจริยธรรมส่งผลต่อการพัฒนาความเจริญงอกงามทางจิตใจและสติปัญญาของคนในสังคม การพัฒนาของคนในสังคมชุมชนนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ปัจจุบันการปกครองบ้านเมืองพยายามที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมทันสมัย มีเครื่องมือสื่อสารทันสมัย อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ ที่ทำให้คนในสังคมไทยปัจจุบันมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบ “สังคมคนก้มหน้า” สนทนากันได้ตลอดเวลา เราเข้าใจกันดีว่าโลกหมุนเร็วมาก จำเป็นต้องพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันจะเห็นความเหมือนและความต่างที่ชัดเจน ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับหลักการทางศาสนา แนวคิดทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งวิถีคิดของคนในองค์กร ในสังคมประเทศชาติ ดังที่กล่าวมาแล้วที่เรียกว่า วิวัฒนาการ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ตามหลักการและวิธีการที่นักคิดแนวสันติวิธีวางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักรัฐศาสตร์วางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักการศาสนาวางกรอบเอาไว้บ้าง การพัฒนาสังคมไทยที่ล้วนแต่เป็นพุทธศาสนิกชนควรนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ให้เกิดการพัฒนาในสังคมไทย การเจริญเติบโตไปพร้อมกันทั้งทางวัตถุและทางด้านจิตใจ พุทธบูรณานั้น คือ การนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ในที่นี้จะเสนอธรรมพื้นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี พร้อมกับหลักการและวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้และถือปฏิบัติในสมัยพุทธกาล พุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยรอบแห่งอภิรณสมถะ 7 ศึกษาแนวการประยุกต์ใช้สัมมาวิถียุทธยสิกขาวิถีย เป็นวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งพระพุทธเจ้าใช้ในการแก้ปัญหาในสมัยพุทธกาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นำมาบูรณาการเป็นกรณีศึกษาในการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยปัจจุบันนี้

คำสำคัญ : การแก้ปัญหา, สังคม, การบูรณาการ, หลักอภิรณสมถะ

Abstract

In this modern era, moral disgrace lacks moral virtue. Affects the development of mental and intellectual prosperity of people in society. The development of people in community society is a delicate matter. At present, the governance of the country is trying to make Thai society a modern society. have modern communication tools Electronic devices such as mobile phones that makes people in Thai society today interact in the family and social interaction “Society of people bowing their heads” can talk to each other all the time. We all understand that the world is spinning very fast. need to develop to keep up with the changing world Methods for solving conflicts in today's society will see clear similarities and differences. Conflict about religious principles Political, governance, economic and social concepts, including the way of thinking of people in the organization in the nation's society The so-called controversy needs to be resolved in a systematic way. according to the principles and methods that some peaceful thinkers have framed that some political scientists have framed that the clergy have framed The development of Thai society that is all Buddhists should integrate Buddhist principles and apply them to benefit. to develop in Thai society Growing at the same time both materially and spiritually Buddhism integration is the application of the Buddha's dharma principles to suit the situation. Along with the principles and methods that the Buddha had put and practiced during the Buddha's time. Buddhist Methods for Solving Conflict Problems Using the Framework of the Supreme Patriarch 7 A Study of Applied Disciplines Yepuisika Discipline It is a solution to conflicts, the Buddha used to solve problems in the Buddha's time effectively. Therefore, it has been integrated into a case study in the application of conflict resolution that occurs in today's society.

Keywords : Problem Solving, Society, Integration, Higher Samatha Principle

บทนำ

แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย วิถีพุทธ จึงเป็นแหล่งรวมความรู้ เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประพฤติปฏิบัติการศึกษาอบรมและการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันในปัจจุบัน สังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมายหลายประการ เช่น อาชญากรรม โสเภณี ความยากจน ซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสื่อมเสียทางศีลธรรม เรียกว่าเป็นวิกฤติการณ์ทางสังคม (Social Crisis) มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไปกรณีดังกล่าว จึงเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก การศึกษาพระพุทธศาสนามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน และสถานการณ์ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ การศึกษาแสวงหาความรู้พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้แบบบูรณาการในยุคสมัยปัจจุบัน ในวันนี้ได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ปัญหาแบบบูรณาการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกันอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ คือ พุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยกรอบแห่งอริยมรรค 7 ศึกษาแนวการประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนากระบวนการทัศนคติ ความเข้าใจในชีวิตทัศนคติ และโลกทัศน์ ทั้งในเรื่องร่างกาย จิตใจ ข้อประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม คำสอน ของพระพุทธศาสนาจะทำให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมเกิดขึ้น สามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตและในการอยู่ร่วมกันในสังคมและในโลก (พระศรีคัมภีร์ญาณ. 2558)

คำว่า “การแก้ปัญหา” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

การแก้ปัญหาหมายถึงความสามารถในการคิดรวบรวม หรือเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเข้าด้วยกัน เพื่อหาทางแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้บรรลุจุดหมายในการจัดปัญหาให้หมดไป (กัลยา ตากุล. 2550) การแก้ปัญหาเป็นการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่ต้องการโดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความคิด มาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ โดยในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนอย่างมีคุณภาพและประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีการเลือกใช้วิธีการหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด (สุกัญญา ศรีสาคร. 2547) การแก้ปัญหาเป็นเกมส์ทางสติปัญญา และกิจกรรมเพื่อการสื่อสาร ซึ่งผู้เรียนต้องมีความรู้ทางวิชาการ และมีความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น สนทนาและอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเมินผลปัญหาต่างๆ เพื่อเสนอข้อสรุปของปัญหาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ (Souillard, Alain; & Kerr, Anthony. 1990) การแก้ปัญหาจึงเป็นการติดตามผลตอบรับและผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้ปัญหาเป็นเรื่องสำคัญ บางปัญหามีผลกระทบจากวิธีการแก้ มีปัญหามานปลาย มีปัญหาข้างเคียง เพื่อหาทางเลือกอื่นๆ ในการแก้ปัญหาได้ตรงจุด การแก้ปัญหายังเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อให้ศึกษากระบวนการในการแก้ปัญหาขั้นตอนการแก้ปัญหาซึ่งแต่ละปัญหามีขั้นตอนการแก้ไขที่แตกต่างกัน เช่น การลองผิดลองถูก การเปรียบเทียบซึ่งช่วยให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาแต่ละขั้นตอนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยฝึกทักษะการคิดเชิงคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (จรัลวิทย์ ภักดีวุฒิ. 2556)

ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงเป็นความสามารถในการนำความรู้ทักษะ ประสบการณ์ และจากสถานการณ์นั้นๆ สิ่งสำคัญอันดับแรกในการจะแก้ปัญหาให้ได้ผลนั้น คือ การยอมรับว่าปัญหานั้นเป็นปัญหา กำจัดขอบเขต

ของปัญหา คือ การทำให้เจอบางปัญหานั้นคืออะไร มีมากน้อยขนาดไหน เป็นปัญหาเล็ก ปัญหาใหญ่ เกิดบ่อย หรือนานๆ เกิดที ปัญหาเล็กปัญหาใหญ่มีวิธีการแก้ไม่เหมือนกัน กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาการมอง หาทิศทางออก วิธีที่จะใช้ในการแก้ปัญหา มีหลากหลาย บางวิธีแก้ระยะสั้น บางวิธีเป็นการแก้ระยะยาว การ วางแผน การลงมือทำตามแผนที่วางไว้จริง เปรียบเหมือนการที่หม้อจ๋ายยาแล้วไม่กินยาตามสั่ง ประเด็นคือเรา จะไม่รู้ว่าจะอะไรคือปัญหา ไม่เกิดปัญหาในการเรียนรู้ว่าแนวทางในการแก้ปัญหา คือ การติดตามผลตอบรับและ ผลลัพธ์ที่ได้จากการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องสำคัญ บางปัญหามีผลกระทบจากวิธีการแก้ มีปัญหาบานปลาย มี ปัญหาข้างเคียง เพื่อหาทางเลือกอื่นๆ ในการแก้ปัญหาได้ตรงจุด การแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อให้ศึกษากระบวนการในการแก้ปัญหา ขั้นตอนการแก้ปัญหาซึ่งแต่ละปัญหามีขั้นตอนการแก้ไขที่แตกต่างกัน เช่น การลองผิดลองถูก การเปรียบเทียบ ซึ่งช่วยให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาแต่ละขั้นตอนสามารถแก้ปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยฝึกทักษะการคิดเชิงคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ส่วนคำว่า “สังคม” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สังคม (society) หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมี วัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2524) “สังคม” (Society) ในภาษาบาลี แยกออกเป็น 2 คำ คือ สัง กับ คม สัง แปลว่า ด้วยกัน พร้อมกัน ส่วนคำว่า คม แปลว่า ไป ดำเนินไป เมื่อนำคำสองคำมารวมกัน จึงมีรูปเป็น สังคม แปลว่า ไปด้วยกัน ไปพร้อมกัน (จำนงค์ อภิวัดนสิทธิ. 2548) สังคมหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ยอมรับแบบแผน กฎเกณฑ์ของกลุ่ม ร่วมกันในการดำเนินชีวิต (ปราณี เกษมสันต์. 2550) สังคมหลังยุคอุตสาหกรรม (Postindustrial society) เป็นสังคมที่ใช้สำนักงานแทนโรงงาน อุตสาหกรรม ใช้คอมพิวเตอร์ทำงานแทนเครื่องจักร ชุมชนเมืองเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่เรียกว่ามหานคร (Metropolitan) สังคมแบบนี้จะมุ่งไปยังระบบเศรษฐกิจที่เน้นการบริการด้านต่างๆ เช่น สุขภาพ การศึกษา การขนส่ง และการสื่อสาร เป็นต้นเพื่อสนับสนุนการดำรงชีพของมนุษย์ (Popenoe 1993: 94) สังคมหมายถึง การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างถาวรของมนุษย์ ในสังคมนั้นมีบุคคลแต่ละคนเป็นส่วนประกอบรวมตัวกันขึ้น บุคคลแต่ละคนนั้นนับว่าเป็นหน่วยเล็กที่สุดที่ประกอบขึ้นเป็นสังคม เป็นหน่วยสุดท้ายที่แยกให้เล็กลงไปอีกไม่ได้ แล้ว การมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะกลุ่มก้อนและการอยู่ร่วมกันอย่างถาวรได้ก็จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมโยง ที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทำให้นมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบ มีระเบียบเรียบร้อย กลายเป็น สังคม (society) (Spencer, Herbert. 1903 ; ปราณี เกษมสันต์. 2550)

ดังนั้นสรุปได้ว่าสังคมหมายถึง การที่มนุษย์ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่ เป็นพวก มีอาณา เขต หรือบริเวณที่อยู่อันแน่นอน และนานพอสมควร มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในแบบแผน หรือ แนวทางในการดำเนินชีวิตและกฎเกณฑ์ของกลุ่มรวมกัน และสมาชิกจะกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อได้มาซึ่งสิ่งที่สิ่ง จะนำมาใช้ในการบำบัดความต้องการขั้นมูลฐานของสมาชิกร่วมกัน ธรรมชาติที่สำคัญของมนุษย์ก็คือ การที่ จะต้องอยู่ร่วมกันมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อการมีชีวิตรอด และการมีสภาพของความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์

นอกจากนี้คำว่า “การบูรณาการ” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

การบูรณาการเป็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่างๆ ไปด้วยกัน อย่างลงตัวและอย่างสมดุล (ประเวศ วะสี. 2554). การบูรณาการเป็นการทำให้สมบูรณ์โดยการนำหน่วยย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์มาทำหน้าที่อย่างผสมผสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเองไม่ได้แยกเป็นส่วนๆ (ทิตนา แชนณี. 2548) การบูรณาการตรงกับคำภาษาอังกฤษ ว่า Integration มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ว่า Integrate คำว่า บูรณาการในความหมายทั่วไป หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์แบบ โดยการเพิ่มเติมบางส่วนที่ขาดอยู่ให้สมบูรณ์ หรือการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองส่วน เพื่อทำให้เป็นส่วนประกอบใหญ่ของทั้งหมด ดังนั้นการบูรณาการเป็นการเชื่อมสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้ามาเป็นส่วนประกอบกับอีกสิ่งหนึ่งให้มีความสมบูรณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่กว่า (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2546) การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์ในลักษณะผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องสมบูรณ์โดยรวมกันมากกว่าการแยกส่วน (Beane. 1991; มานิต ไชยกิจ. 2557) การบูรณาการเป็นการผสมผสานทรัพยากรที่มีอยู่มาบริหารจัดการร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือทำให้ดีขึ้น โดยคุณลักษณะของผู้บริหารแบบบูรณาการจึงต้องมีทั้งศาสตร์ คือ ความรู้ ภูมิปัญญา ความชำนาญ และมีศิลป์คือ ความสามารถในการประสานความสัมพันธ์ของคน และทรัพยากรในหน่วยงานอย่างเหมาะสม ให้สามารถปฏิบัติงานไปได้ด้วยความราบรื่นมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และเกิดประสิทธิผล (Effective) (จรัลย์ ภักดีวุฒิ. 2556)

ดังนั้นสรุปได้ว่าการบูรณาการ ความหมายการบูรณาการตรงกับคำภาษาอังกฤษ ว่า Integration มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ว่า Integrate คำว่า บูรณาการในความหมายทั่วไป หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์แบบ โดยการเพิ่มเติมบางส่วนที่ขาดอยู่ให้สมบูรณ์ หรือการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองส่วน เพื่อทำให้เป็นส่วนประกอบใหญ่ของทั้งหมด ดังนั้นการบูรณาการเป็นการเชื่อมสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้ามาเป็นส่วนประกอบกับอีกสิ่งหนึ่งให้มีความสมบูรณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่กว่า การบูรณาการที่มีประสิทธิผล เป็นการผสมผสานทรัพยากรที่มีอยู่มาบริหารจัดการร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือทำให้ดีขึ้น และจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในระบบการจัดการผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์

คำว่า “สังคมแบบการบูรณาการ” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สังคมแบบบูรณาการ หมายถึง การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเรียนรู้ในการปฏิบัติการจริงของชีวิตเพื่อการพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ ชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาพ พร้อมกันไปอย่างบูรณาการ (ประเวศ วะสี. 2556) สังคมแบบบูรณาการ ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น และหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้แบบบูรณาการ เพื่อตอบสนองความท้าทายในการพัฒนาท้องถิ่นและปลูกฝังแนวความคิดที่ดีที่ยั่งยืนให้กับคนในท้องถิ่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายๆ ด้านของชีวิตอย่างมีนัยสำคัญก่อนที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีการบูรณาการไว้ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมทั้งนโยบายประเทศไทย 4.0 นั้นแผนงานและแผนงบประมาณของหน่วยงานรัฐบาลทั้งหมดจึงถูกกำหนดให้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมแบบบูรณาการเพื่อความยั่งยืน คือ การพัฒนาไม่ควรจะมุ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดดๆ หรือแยกส่วน เพราะจะทำให้เกิดการเสียความสมดุลและความวิกฤต แต่ควรพัฒนาทุกด้านอย่างเชื่อมโยงเป็นบูรณาการโดยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อความสมดุลและความยั่งยืน องค์ประกอบของมรรคผล 8 ประการ ที่ควรพัฒนาอย่างบูรณาการ มีดังนี้ (1) การมีสัมมาอาชีวะเพื่อเศรษฐกิจพอเพียงเต็มพื้นที่ (2) การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน (3) มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (4) มีสังคมเข้มแข็ง (5) มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม (6) มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณหรือศาสนาธรรม (7) มีสุขภาพดี และ (8) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่จะรักษาคุณภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560) สังคมแบบบูรณาการที่ได้นำเอาปัจจัยต่างๆ ในสังคม นำมาบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเป็น การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเป้าหมายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมไปถึงต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่อระบบทางธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรง อยู่ของมนุษย์ทั้งในรุ่นนี้และรุ่นต่อไป ซึ่งศาสตร์ของพระราชาในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวคิดที่ ตอบสนองกับเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี หากบุคคลและองค์กรนำเอาหลักความพอดีมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างมีเหตุผล มีความพอประมาณในการบริโภค และ คำนึงถึงผลที่จะเกิดจากการกระทำอย่างรอบคอบแล้ว ก็จะเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และประชาคมโลกได้ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2561)

สรุปได้ว่า สังคมแบบการบูรณาการ หมายถึง การส่งเสริมความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาแบบบูรณาการและยั่งยืนของท้องถิ่น การกระจายอำนาจและกระจายงบประมาณไปสู่ท้องถิ่นนั้นยังไม่ เพียงพอ ก่อให้เกิดความไม่สมดุลขัดข้องกันอยู่ในสังคมปัจจุบัน ต้องมีการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการและยั่งยืน เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นคงและดำเนินชีวิตได้ อย่างปกติสุขในสังคมต่อไป

หลักอภิรณสมถะ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ตามหลักพระวินัย การขัดความขัดแย้งสามารถทำได้โดยกรอบอภิรณสมถะหรือวิธีการระงับ อภิรณ ซึ่งกระทำโดย 1) สัมมุขวินัย คือ ระงับปัญหาความขัดแย้งในที่พร้อมหน้าหมายถึงการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาประชุมพร้อมหน้ากันนำ ประเด็นปัญหามาพูดคุยกันแล้วหาข้อยุติ 2) เภยยสิกาวินัย ระงับปัญหา ความขัดแย้งตามเสียงข้างมาก เหมือนกระบวนการประชาธิปไตยและ 3) ตินวัตถการกะบางกรณีที่ไม่สามารถ

แก้ปัญหาจนทำให้ความขัดแย้งยุติลงได้ โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งที่มีความซับซ้อนและจะลุกลามไปสู่ความรุนแรงทำให้เกิดความแตกแยก และคู่กรณีก็ตระหนักถึงข้อเท็จจริงกรณีอย่างนี้อาจนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ 3 ก็ได้ นั่นคือการประนีประนอม ที่เรียกว่า ตินวัตถารกะ วิธีระงับอิทธิพลดังกล่าวเห็นว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการความขัดแย้งอื่นๆ ได้เช่น ความขัดแย้งทางการเมืองความขัดแย้งเรื่องพื้นที่ หรืออื่นๆ ก็จะสามารถนำไปสู่ความปรองดองได้ (พระมหาประภาสิต อาจารย์ปาลี. 2554; ประสิทธิ์ กุลบุญญา. 2557) ความขัดแย้ง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตรหรือตรงกันข้ามหรือไม่ลงรอยกัน หรือความไม่สอดคล้องกัน ลักษณะของความไม่ลงรอยกันหรือไม่สอดคล้องกันนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ หลายประเด็น เช่น เป้าหมาย ความคิด ทัศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ความสนใจ ความสัมพันธ์ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. 2551)

หลักอริกธมมธะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้จัดการกับปัญหาหรือความขัดแย้งในสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ในยุคปัจจุบันยังสามารถนำมาบูรณาการเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมปัจจุบันนี้ได้อย่างประสพผลสัมฤทธิ์สอดคล้องกับทุกปัญหา พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นปัญหาของการปกครองสงฆ์ การบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้เป็นกฎระเบียบ ให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติ เพื่อความดีงามของสังคมสงฆ์ เพื่อให้ภิกษุประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อันนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ดีในคนหมู่มากย่อมมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ภิกษุสงฆ์ก็เช่นกัน เมื่อมีภิกษุไม่ดีหรือมีอสังฆิชาตอลหม่นเข้ามาก็ต้องมีหลักเกณฑ์วิธีการที่จะกำจัดคนไม่ดีออกไปจากสังคมเพื่อรักษาคนดีให้คงไว้ และมีวิธีการที่จะปรับปรุงคนไม่ดี แต่ยังพอให้ออกมาอยู่ร่วมในสังคมได้อีก ให้โอกาสได้ปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรม เพื่อเข้าร่วมอยู่กับสังคมอีกครั้ง พระพุทธเจ้าจึงแยกปัญหา แยกเครื่องมือ แยกประเภทบุคคล แต่ละเครื่องมือมีทั้งวิธีการและเป้าหมายรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการจัดการความขัดแย้งในแนวทางการป้องกัน (Prevention) การเปลี่ยนผ่าน (Transformation) การแก้ไข (Resolution) การฟื้นฟู (Restoration) เพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างสงบ ราบรื่น และยุติได้อย่างลงตัว โดยความชอบธรรม บนฐานของวิธีการระงับพร้อมหน้า ทั้งนี้โดยจุดมุ่งหมายหลักเพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้สงฆ์ใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองคนดี กำจัดผู้ละเมิดและสร้างความปรองดองในหมู่สงฆ์ อันได้แก่การดำเนินกิจการของสงฆ์โดยการร่วมกันคิดร่วมกันพิจารณาของภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสมาชิก อริกธมมธะจึงจะจัดว่าได้รับระงับหรือยุติ (พระมหาประภาสิต อาจารย์ปาลี. 2554; ประสิทธิ์ กุลบุญญา. 2557) **ดังนั้นการทำอริกธมมธะให้สงบระงับ** หมายถึง วิธีระงับอิทธิพลตามพระธรรมวินัย 7 อย่าง คือ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2559)

1. สัมมุขวินัย ตัดสินในที่พร้อมหน้าทั้งโจทก์และจำเลยพร้อมพยาน ตามพยานหลักฐาน
2. สติวินัย ถือสติเป็นหลัก การยกเลิกความผิดเพราะเป็นพระอรหันต์หรืออริยบุคคลที่จะไม่ทำผิดวินัยในข้อนั้นได้
3. อมฺพหวินัย ผู้หายจากเป็นบ้า การเลิกความผิดเพราะผู้กระทำผิดนั้นวิกลจริตหรือเป็นบ้า
4. ปฏิญญาตกรณะ ทำตามที่รับ การตัดสินตามการยอมรับผิด คำสารภาพของผู้กระทำผิด

5. ตัสมปายีสีกา ลงโทษแก่ผู้ผิดที่ไม่รับ การลงโทษพยานผู้ที่ไม่ยอมพูดในการสอบสวนของคณะ
สงฆ์

6. เภยยีสีกา การตัดสินตามมติเสียงข้างมาก

7. ตินวตถารกะ ดุจกลบไว้ด้วยหญ้า วิธีประณิประนอม การตัดสินยกฟ้อง เลิกแล้วต่อกัน (ในกรณี
ทะเลาะกัน)

ลักษณะและสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งตามกรอบธรรมเนียมขององค์กรสงฆ์

สิ่งที่เป็นปัญหาหรือบางที่ไม่ใช่ปัญหาแต่เป็นกิจที่จะต้องได้รับการบริหารจัดการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วย
ความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบาย เรียกตามภาษาพระพุทธศาสนาว่าอธิกรณ์
พระพุทธศาสนาพูดถึงอธิกรณ์ 4 อย่าง 2 ในที่นี้จะอภิปรายเฉพาะวิวาทาธิกรณ์ว่าด้วยปัญหาความขัดแย้ง
เกี่ยวกับหลักการในองค์กรสงฆ์

วิวาทาธิกรณ์ คือ กรณีที่แสดงออกทางกาย และวาจา แสดงถึง ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความ
แก่งแย่ง ความวิวาท ความกล่าวต่างกัน ความกล่าวโดยประการอื่น การพูดเพื่อความกลัดกลุ้มใจ การด่าทอใน
เรื่องนั้นๆ เรียกรวมๆ ว่า ความคิดเห็นขัดแย้งกันในเรื่องที่ว่า (1) นี้อธรรม (2) นี้อธรรม (3) นี้นินย (4) นี้นินย
วินย (5) นี้อตถาคตภาสิตไวัตรัสไว้ (6) นี้อตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ ไม่ได้ตรัสไว้ (7) นี้อริยาวตฺรที่ตถาคตได้ประพฤติ
มา (8) นี้อริยาวตฺรที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา (9) นี้อตถาคตบัญญัติไว้ (10) นี้อตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ (11) นี้อ
อาบัติ (12) นี้อนาบัติ (13) นี้ออาบัติเบา (14) นี้ออาบัติหนัก (15) นี้ออาบัติมีส่วนเหลือ (16) นี้ออาบัติไม่มีส่วนเหลือ
(17) นี้ออาบัติชั่วหยาบ (18) นี้ออาบัติไม่ชั่วหยาบ (คชาภรณ์ คำสอนทา. 2557)

ความขัดแย้งในประเด็นดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 เกิดจากคน 2 คนหรือฝ่าย มีความคิดเห็นแตกต่างตรงกันข้ามกัน โดยหาข้อยุติไม่ได้ เช่น
ฝ่ายหนึ่งเห็นว่านี่อธรรม อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่านี่อธรรม ฝ่ายหนึ่งเห็นว่านี่นินย อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่านี่นินย ฝ่าย
หนึ่งเห็นว่านี่เป็นอาบัติ อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่านี่ไม่เป็นอาบัติ

ลักษณะที่ 2 เกิดจากคน 2 คนหรือฝ่าย คือ ฝ่ายที่แสดงความคิดเห็นบิดเบือน เช่น แสดงอธรรมว่าเป็น
ธรรม แสดงธรรมว่าเป็นอธรรม แสดงสิ่งที่มิใช่นินยว่าเป็นนินย แสดงนินยว่ามีนินย แสดงกรณีที่เป็นอาบัติว่า
ไม่เป็นอาบัติ แสดงกรณีที่ไม่เป็นอาบัติว่าเป็นอาบัติ กับฝ่ายที่แสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง เช่น แสดง
อธรรมว่าเป็นอธรรม แสดงธรรมว่าเป็นธรรม รวมเป็น 9 คู่กรณี 18 ประเด็น

ปัญหาความขัดแย้งอย่างนี้ในองค์กรสงฆ์ถือเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเกี่ยวกับหลักการเป็นทิวฐิ ใน
กระบวนการกลุ่มเป็นกระแสที่มีพลังมากในสังคมสงฆ์ ถ้าจัดการไม่เป็นระบบจะทำให้เกิดความลุกลามใหญ่โต
นำไปสู่ความแตกแยกในองค์กรหรือสังคมประเทศชาติ และท้ายที่สุดอาจทำให้เกิดความล้มเหลวได้ เรื่องของ
ภิกษุชาวกรุงโกสัมพี เป็นกรณีที่ควรศึกษาอย่างยิ่งเรื่องมีอยู่ว่า ณ อาวาสแห่งหนึ่งในกรุงโกสัมพี มีภิกษุอยู่ 2

กลุ่ม คือกลุ่มสุดตันติกะ สุดตันติกะ เข้าห้องสุขา (วังกุฎี) เหลื่อน้ำชำระไว้ในภาชนะแล้วออกมา พระอุปัชฌาย์ของพวกวินัยธรเข้าไปที่หลังเห็นน้ำนั้นจึงออกมาถามภิกษุสุดตันติกะ ว่า "ท่านเหลื่อน้ำไว้หรือ"

ภิกษุสุดตันติกะตอบว่า "ผมเหลื่อน้ำไว้"

ภิกษุวินัยธรถามว่า "ในกรณีนี้ท่านไม่รู้ว่าเป็นอาบัติหรือ"

ภิกษุสุดตันติกะตอบว่า "ผมไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ"

ภิกษุวินัยธรรกล่าวว่า "ท่านในกรณีนี้มีอาบัติอยู่"

ภิกษุสุดตันติกะกล่าวว่า "ถ้ามีอาบัติ ผมจะแสดงอาบัติ"

ภิกษุวินัยธรรกล่าวว่า "ท่านถ้าไม่ตั้งใจ ไม่มีสติ ก็ไม่มีอาบัติ"

เมื่อภิกษุวินัยธรรกล่าวอย่างนี้ ภิกษุสุดตันติกะจึงมีความเห็นในอาบัตินั้นว่าไม่เป็นอาบัติ ฝ่ายภิกษุวินัยธรรบอกพวกภิกษุ (ศิษย์) ของตนว่า ภิกษุสุดตันติกะนี้แม้ต้องอาบัติก็ไม่รู้ พวกภิกษุวินัยธรรจึงไปกล่าวกับพวกภิกษุสุดตันติกะว่า อุปัชฌาย์ของพวกท่าน แม้ต้องอาบัติแล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ พวกภิกษุสุดตันติกะจึงไปบอกแก่พระอุปัชฌาย์ของตน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต. 2551)

พระอุปัชฌาย์ของพวกภิกษุสุดตันติกะกล่าวว่า "ในตอนต้น ภิกษุวินัยธรรนี้กล่าวว่า ไม่มีอาบัติ แต่ตอนนี้กลับกล่าวว่า มีอาบัติ ภิกษุวินัยธรรนี้พูดเท็จ" พวกภิกษุสุดตันติกะจึงไปกล่าวแก่พวกภิกษุวินัยธรรว่า "อุปัชฌาย์ของพวกท่านพูดเท็จ" ในขณะเดียวกันภิกษุวินัยธรรก็ลงทั้ง 2 กลุ่ม ก็ก่อความทะเลาะกันขยายวงกว้างออกไปจนถึงพวกอุบาสกอุบาสิกาผู้ถวายความอุปถัมภ์แก่พวกภิกษุ 2 กลุ่มนี้

ปัญหาความขัดแย้งในหมู่ภิกษุชาวกรุงโกสัมพีเกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นว่า นีธรรม นีอธรรม นีวินัย นีไมไชนัย นีอาบัติ (เป็นอาบัติ) นีอนาบัติ (ไม่เป็นอาบัติ) นีอาบัติเบา นีอาบัติหนัก เป็นต้น ดังกล่าวมานั้นซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ เป็นพฤติกรรมกลุ่มไม่ใช้ปัจเจก

ในองค์กร สังคม ประเทศชาติ ก็เช่นเดียวกันถ้าเป็นเรื่องของสามัคคีภรรยาทะเลาะกัน พี่น้องทะเลาะกัน เพื่อนบ้านทะเลาะกัน อย่างนี้ถือเป็นเรื่องปัจเจก ไม่ใช่ว่าเรื่องที่มีนัยสำคัญอะไร ถึงจะลุกลามใหญ่โตแต่ก็ไม่มีผลทำให้องค์กร สังคม ประเทศแตกแยกล่มสลาย เพราะเป็นเพียงอารมณ์ความรู้สึกที่ชอบไม่ชอบ เป็นเรื่องผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัวเป็นเรื่องการแก่งแย่งอะไรบางอย่าง แต่ปัญหาความขัดแย้งที่ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ก็คือที่เกี่ยวกับหลักการ เช่น หลักศาสนา แนวความคิดทางการเมือง ซึ่งบางทีสาเหตุไม่ได้มาจากผลประโยชน์ ไม่ได้มาจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่ได้มาจากกิเลสตัณหาอื่นใดเลยแต่มาจากความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มที่ไม่ตรงกันจริงๆ (พระศรีคัมภีร์ญาณ. 2558)

เมื่อนำเอากรอบหรือวัจนความขัดแย้ง 9 กรณี 18 ประเด็น รวมทั้งกรณีความขัดแย้งของพวกภิกษุชาวกรุงโกสัมพี 2 กลุ่ม มาวางเทียบกับเหตุการณ์ความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ชัดว่าอยู่ในกรอบหรือวัจนเดียวกัน แต่จะมีข้อแตกต่างกันตรงที่วิธีการตัดสินขั้นสุดท้ายว่า "ฝ่ายไหนถูก ฝ่ายไหนผิด" ซึ่งจะอภิปรายในโอกาสต่อไป ขอยกกรณีความขัดแย้งทางการเมืองเป็นตัวอย่าง

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมมีอยู่หลายระดับ และหลายลักษณะความขัดแย้งบางกรณีไม่ใช่เรื่องที่จะต้อง
ดำเนินการให้แก้ไขตามกรอบทฤษฎีใดๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักพระธรรมวินัย หรือทฤษฎีของนักคิดตะวันตก เช่น

พระ ก. ชัดแย้ง กับพระ ข. บิดามารดากับลูกขัดแย้งกัน พี่ชายน้องชายทะเลาะกัน พี่สาวน้องสาว ทะเลาะกัน ความขัดแย้งแบบนี้เป็นเรื่องปัจเจก

มูลเหตุและปัจจัยสำคัญของความขัดแย้งมักจะเกิดจากความขาดแคลน การแบ่งสรรทรัพยากรที่ไม่ลงตัว และความแตกต่างของเป้าหมายหรือความต้องการ ในทางศาสนาเชื่อว่าความขัดแย้งเกิดจากตัณหาในตัวตนของมนุษย์เองเป็นสำคัญ มีลักษณะเป็นความขัดแย้งภายในตนเอง และความขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อันเกิดจากปัจจัยใน 2 ประเด็น คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ “ปปัญจธรรม” (ตัณหา ทิฐิ มานะ) และ ปัจจัยภายนอก (ข้อเท็จจริง ข้อมูล ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ และชาติพันธุ์) (พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน). 2561)

ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับหลักการทางศาสนา แนวคิดทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งวิถีชีวิตของคนในองค์กร ในสังคมประเทศชาติดังที่กล่าวมาแล้วที่เรียกว่า วิวาทาธิกรณ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบตามหลักการ และวิธีการที่นักคิดแนวสันติวิธีวางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักรัฐศาสตร์วางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักการศาสนาวางกรอบเอาไว้บ้าง ในที่นี้จะเสนอธรรมพื้นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีพร้อมกับหลักการและวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้ให้ถือปฏิบัติในสมัยพุทธกาล (พระศรีคัมภีร์ญาณ. 2558)

สรุปได้ว่าความขัดแย้ง หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความไม่เป็นมิตรหรือตรงกันข้ามหรือไม่ลงรอยกันหรือความไม่สอดคล้องกัน ลักษณะของความไม่ลงรอยกันหรือไม่สอดคล้องกันนี้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ หลายประเด็น เช่น เป้าหมาย ความคิด ทศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ความสนใจ ความสัมพันธ์ เป็นต้น มูลเหตุและปัจจัยสำคัญของความขัดแย้งมักจะเกิดจากความขาดแคลน การแบ่งสรรทรัพยากรที่ไม่ลงตัว และความแตกต่างของเป้าหมายหรือความต้องการ ในทางศาสนาเชื่อว่าความขัดแย้งเกิดจากตัณหาในตัวตนของมนุษย์เองเป็นสำคัญ มีลักษณะเป็นความขัดแย้งภายในตนเอง และความขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อันเกิดจากปัจจัยใน 2 ประเด็น คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ “ปปัญจธรรม” (ตัณหา ทิฐิ มานะ) และ ปัจจัยภายนอก เช่น ข้อเท็จจริง ข้อมูล ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ และชาติพันธุ์ เป็นต้น

ลักษณะของความขัดแย้ง อาจแสดงออกมาหรือมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

จะมีบุคคลหรือฝ่ายอย่างน้อยที่สุด 2 ฝ่าย หรือบุคคล 2 บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและมีปฏิสัมพันธ์บางอย่างต่อกัน แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่าย จะมีความเชื่อและค่านิยมเฉพาะ ซึ่งแต่ละบุคคลหรือสมาชิกในแต่ละฝ่ายตระหนักและมองเห็นในความเชื่อและค่านิยมนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแต่ละฝ่าย ซึ่งจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการข่มขู่ การลดพลัง การกดดันฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่าย เผชิญหน้ากันหรือแสดงปฏิกิริยาในลักษณะตรงข้ามกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่ละบุคคลหรือแต่ละฝ่ายจะแสดงปฏิกิริยาที่ก่อให้เกิดความเหินห่างทางด้านอำนาจต่ออีกฝ่ายหนึ่ง จากลักษณะของความขัดแย้งดังกล่าวข้างต้น จะเรียกว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล ซึ่งนอกจากจะเกิดระหว่างบุคคล หรือกลุ่มหรือฝ่ายแล้ว ยังเกิดขึ้นในตัวบุคคลด้วย ตัวอย่างเช่น บุคคลคนหนึ่งอาจจะมีความคิดที่ขัดแย้ง เช่น นักเรียนอาจจะชอบเพื่อนในห้องชื่อเอ แต่อาจจะรักใคร่ชอบพอสนิทสนมกับบี ซึ่งนักเรียนไม่ชอบบี

ความรู้สึกขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นกับนักเรียน ความยุ่งยากในการตัดสินใจก็จะเกิดขึ้นว่าควรจะทำกับเอหรือไม่ เป็นต้น

ธรรมพื้นฐาน

เมื่อกรณีความขัดแย้งของภิกษุชาวกรุงโกสัมพี 2 กลุ่ม ลูกหลานใหญ่โตมากขึ้นพระพุทธเจ้าทรงพยายามไกล่เกลี่ยโดยตรัสถึง 3 ครั้ง ว่า "อย่าเลย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าบาดหมาง อย่าทะเลาะ อย่าขัดแย้ง อย่าวิวาทกันเลย" ก็ไม่มีผลทำให้ภิกษุเหล่านั้นหันมาสมานสามัคคีกัน และมีทีท่าจะลูกหลานใหญ่โตออกไปเรื่อยๆ ภิกษุผู้เป็นธรรมวาทีรูปหนึ่ง ไม่ประสงค์จะให้พระพุทธองค์ต้องมำล่ำบากกับการไกล่เกลี่ยพวกภิกษุชาวกรุงโกสัมพี 2 กลุ่มนี้ จึงกราบทูลตอบพระพุทธองค์ 3 ครั้ง เช่นเดียวกันว่า

ขอพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงเป็นธรรม สามิทรงโปรดรื้อไปก่อนขอพระองค์จงทรงชวนชวายน้อยประกอบตามสุขวิหารธรรม ในปัจจุบันอยู่เถิดพวกข้าพระพุทธเจ้าจะปรากฏเพราะความบาดหมาง เพราะความทะเลาะ เพราะความขัดแย้ง เพราะการวิวาทนั่นเอง พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าภิกษุเหล่านั้นดื้อด้านทำให้สามัคคีกันไม่ได้ง่ายจึงเสด็จหนีไป เมื่อเสด็จไปถึงที่แห่งหนึ่งชื่อปาจิณวิงสหายวัน ซึ่งเป็นที่พัก จำพรรษาของพระอนรุทธะ พระนันทิยะ และพระกิมพิละ ทั้ง 3 ท่าน มีความสามัคคีกันอย่างยิ่งเป็นแบบอย่างด้านความสามัคคีของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าตรัสถามวิธีการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ภิกษุทั้ง 3 รูปกราบทูลถึงวิธีคิดในการอยู่ร่วมกันก่อนว่า "พวกข้าพระองค์จะคิดอยู่เสมอว่า นับเป็นโชคเป็นลาภเป็นความดีงามแล้วที่ได้อยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารีนี้" ต่อจากนั้นได้กราบทูลวิธีการสรุปความได้ดังนี้ (คชาภรณ์ คำสอนทา. 2557) พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระองค์นั้นได้เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลังในกันและกัน เอาใจใส่ถนอมน้ำใจกันและกัน ช่วยกันทำงานคนละไม้คนละมือ และนั่งประชุมสนทนาธรรมกันทุกๆ 5 วัน ธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานแห่งความสามัคคีทั้งในองค์กรสงฆ์และสังคมทุกที่สัณยหนึ่งเหมือนกับเป็นปุ๋ยที่ทำให้ความสามัคคีเจริญงอกงาม อีกนัยหนึ่งก็เป็นเหมือนยาที่จะกำจัด หรือละลายเชื้ออันจะนำไปสู่ความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่ง วันนี้อาจจะเกิดถ้าไม่มีธรรมพื้นฐานคือเมตตาทางกาย วาจา ใจ การถนอมน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการนั่งสนทนาเกี่ยวกับความดีงามทุกๆ 5 วัน (กนก แสนประเสริฐ. 255 9)

สรุปได้ว่า ธรรมพื้นฐาน หมายถึง หลักธรรมสำหรับยึดปฏิบัติซึ่งเป็นการพัฒนาความเจริญงอกงามทางจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และเป็นชีวิตที่มีค่าอย่างแท้จริงสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่ควรรู้และเป็นหลักความดีที่ควรประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เช่น การพัฒนาตนเอง พัฒนาครอบครัว พัฒนางาน และพัฒนาสังคม หลักพุทธธรรม และแนวคิดทฤษฎีเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวสังคมไทยปัจจุบัน ส่วนหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ปัญหา หรือเยียวยาปัญหาความขัดแย้งของครอบครัวนั้น มีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมของมนุษย์โดยรวม 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ต้องแก้ด้วยหลักธรรมสัมมาทิฐิ ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาด้านต่างๆ หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานแห่งความดีงาม

นำไปสู่คุณธรรม จริยธรรม ทำให้เกิดความสามัคคี มีเมตตาทางกาย วาจา ใจ การถนอมน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ได้ด้วยตนเองและได้ทรงโปรดนำมาสั่งสอนมนุษย์ทั้งหลายเพื่อให้นำไปเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตให้พ้นจากความทุกข์ และการที่สมาชิกแต่ละคนต่างลงมือประพฤติปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนให้ดี ถูกต้อง และสมบูรณ์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นเอง หากทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ ก็จะช่วยให้ชีวิตในครอบครัวมีความอบอุ่น มีความราบรื่น และเป็นสุข โดยมีความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ครอบครัวก็就会有ความสงบสุข มีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงถาวรตลอดไป

หลักการและวิธีการของสัมมุขาวินัย เภยยลิกาวินัย

สัมมุขาวินัย ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่า เหตุการณ์ความขัดแย้งในองค์กรสงฆ์กับสังคมยุคใหม่จะอยู่ในกรอบหรือวงวนเดียวกัน แต่จะมีข้อแตกต่างกันตรงที่วิธีการตัดสินขั้นสุดท้ายว่า "ฝ่ายไหนถูก ฝ่ายไหนผิด" และก่อนที่จะบอกไว้แล้วเช่นกันว่า "ในด้านความรู้สึกแล้วตัดสินไม่ได้ว่าฝ่ายไหนถูก ฝ่ายไหนผิด ทุกฝ่ายล้วนเห็นว่าตัวเองถูกทั้งสิ้น" ในการหาข้อยุติจะอภิปรายกรณีขององค์กรสงฆ์ก่อน เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งจะใช้วิธีการที่เรียกว่า สัมมุขาวินัย

ว่าด้วยหลักการ สัมมุขาวินัย แปลว่า ระเบียบปัญหาความขัดแย้งในที่พร้อมหน้า หมายถึง การที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาประชุมพร้อมหน้ากันนำประเด็นปัญหามาพูดคุยกันแล้วหาข้อยุติและมีความเป็นธรรม ประเด็นสำคัญอยู่ที่ "ความเป็นธรรม" ข้อนี้มีนัยที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง ความเป็นธรรมหรือความไม่เป็นธรรมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและบทบาทขององค์ประชุม คือ ผู้ที่เข้าร่วมประชุมเป็นธรรมวาทีหรืออธรรมวาทีและฝ่ายไหนมีบทบาทการชี้นำมากกว่าระหว่าง ธรรมวาทีกับอธรรมวาที (พระศรีคัมภีรญาณ. 2558)

คำว่า "ธรรมวาที" แปลว่า ผู้มักกล่าวถูกต้องตามหลักการ

คำว่า "อธรรมวาที" แปลว่า ผู้มักกล่าวไม่ถูกต้องตามหลักการ

สัมมุขาวินัยที่ถือว่าไม่เป็นธรรม อาจแยกพิจารณาได้เป็น 3 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 ผู้เข้าร่วมประชุมเกือบจะทั้งหมดเป็นธรรมวาที มีเพียงหนึ่งรูปเท่านั้นเป็นอธรรมวาที แต่อธรรมวาทีเป็นผู้มีบารมีมีอิทธิพลเป็นที่เกรงใจของผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด หรือมีวาตะเฉียบคมสามารถจัดระบบความคิดแสดงเหตุผลได้ชัดเจน จึงมีบทบาทในการชี้นำที่ประชุมให้ยินยอมเห็นคล้อยตามจนกระทั่งปัญหายุติอย่างนี้ถือว่า สัมมุขาวินัยที่ไม่เป็นธรรม

กรณีที่ 2 ผู้เข้าร่วมประชุมเกือบจะทั้งหมดเป็นธรรมวาที มีเพียงสองถึงสามรูปเท่านั้นเป็นอธรรมวาที แต่พวกอธรรมวาทีเป็นผู้มีบารมีมีอิทธิพลเป็นที่เกรงใจของผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด หรือมีวาตะเฉียบคมสามารถจัดระบบความคิดแสดงเหตุผลได้ชัดเจน จึงมีบทบาทในการชี้นำที่ประชุมให้ยินยอมเห็นคล้อยตามจนกระทั่งปัญหายุติอย่างนี้ถือว่า สัมมุขาวินัยที่ไม่เป็นธรรม

กรณีที่ 3 ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนหนึ่งเป็นธรรมวาที มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปเป็นธรรมวาที แต่พวกธรรมวาทีเป็นผู้มีบารมีมีอิทธิพลเป็นที่เกรงใจของผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด หรือมี วาทะเฉียบคมสามารถจัดระบบความคิดแสดงเหตุผลได้ชัดเจน จึงมีบทบาทในการชี้นำที่ประชุมให้ยินยอมเห็นคล้อยตามจนกระทั่งปัญหายุติลงอย่างนี้ถือว่า สัมมุขาวินัยที่ไม่เป็นธรรม

สัมมุขาวินัยที่ไม่เป็นธรรมอย่างนี้ แม้จะทำให้ปัญหาความขัดแย้งยุติก็ถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะองค์ประชุมถูกอิทธิพลฝ่ายธรรมครอบงำคนดีมีคุณธรรมไม่มีอิสระทางความคิดที่จะกระทำใดๆ ตามที่ตัวต้องการได้ ส่วนสัมมุขาวินัยที่ถือว่าเป็นธรรมนั้น ได้แก่การที่ฝ่ายธรรมวาทีมีจำนวนหนึ่งคน จำนวนสองถึงสามคนหรือจำนวนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป เป็นผู้ที่มีบารมีมีอิทธิพลเป็นที่เกรงใจของผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด หรือมีวาทะเฉียบคมสามารถจัดระบบความคิดแสดงเหตุผลได้ชัดเจนจึงมีบทบาทในการชี้นำที่ประชุมให้ยินยอมเห็นคล้อยตามจนกระทั่งปัญหายุติ

เห็นได้ชัดว่า บทสรุปของการแก้ปัญหาตามกรอบแห่งสัมมุขาวินัยนั้น ไม่ได้ถือเอาตามมติเสียงข้างมากเป็นประมาณแต่ยึดถือคุณสมบัติของผู้ลงมติเป็นสำคัญ กล่าวคือ มติที่นำไปสู่การยุติปัญหาต้องมาจากบุคคลคณะหรือสองที่ที่เป็นฝ่ายธรรมวาที ซึ่งอาจเป็นเสียงข้างน้อยหรือเสียงข้างมากก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าปัญหาไม่สามารถให้ยุติได้ตามกระบวนการแห่งสัมมุขาวินัย แนวทางแก้ปัญหาก็จะพัฒนาไปสู่อีกกระบวนการ

วิธีการสาระสำคัญในกระบวนการแห่งสัมมุขาวินัย อยู่ที่ความพร้อม 4 ประการ ประกอบด้วย ความพร้อมหน้าสงฆ์ ความพร้อมหน้าธรรม ความพร้อมหน้าวินัย และ ความพร้อมหน้าบุคคล

ความพร้อมหน้าสงฆ์ หมายถึง กรณีความขัดแย้งนั้นๆ ต้องการองค์ประชุมจำนวนเท่าไรมาร่วมประชุมแก้ปัญหา เช่น 4 รูปขึ้นไป 5 รูปขึ้นไป 10 รูปขึ้นไป หรือ 20 รูปขึ้นไป มีผู้มาประชุมครบตามจำนวนผู้อื่นซึ่งเกินจำนวนองค์ประชุมไปและอยู่ในวิสัยที่จะต้องมาประชุมด้วยแต่บังเอิญมาประชุมไม่ได้ด้วยเหตุสุดวิสัยก็ได้มอบฉันทามติมาแล้วและผู้ที่มาประชุมนั้นไม่มีแม้แต่คนเดียวที่คัดค้าน

ความพร้อมหน้าธรรม ความพร้อมหน้าวินัย หมายถึง กรณีความขัดแย้งนั้นๆ ระเบียบ โดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตสุตสน

ความพร้อมหน้าบุคคล หมายถึง โจทก์และจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นคู่กรณีอยู่พร้อมหน้ากัน ในทางปฏิบัติเมื่อบุคคล 2 ฝ่าย เกิดกรณีความคิดเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับหลักการดังที่กล่าวมา ถ้าสามารถตกลงกันได้ ปัญหาความขัดแย้งยุติก็ไม่ต้องใช้กระบวนการสัมมุขาวินัย แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ ปัญหาความขัดแย้งยังคงมีอยู่จะต้องนำไปสู่กระบวนการสัมมุขาวินัย โดยผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายจะทำหน้าที่จัดให้กระบวนการแก้ปัญหาดำเนินไปนั้น คือ จัดให้มีการประชุมสงฆ์ (ความพร้อมหน้าสงฆ์) นำกรณีความขัดแย้งไปเทียบเคียงกับหลักพระธรรมวินัย (ความพร้อมหน้าธรรม ความพร้อมหน้าวินัย) และเรียกคู่กรณีมาอยู่พร้อมหน้ากันในที่ประชุมสงฆ์นั้น (ความพร้อมหน้าบุคคล) ทำการวินิจฉัยกรณีความจนกว่าปัญหาจะยุติ ในกรณีที่กระบวนการแก้ปัญหาดำเนินต่อไปอยู่ และกำลังมีการวินิจฉัยกรณีความอยู่มีเสียงคัดค้านหรือสนับสนุนดังแข็งแ่งจนเกิดความวุ่นวายในที่ประชุม ที่ประชุมต้องเลือกภิกษุบางรูปในที่ประชุมนั้นผู้มีความประพฤติ เป็นผู้มีศีล เป็น

พหุสสุต จำปาทิโมกข์ได้ รู้กฎระเบียบดี ตั้งเป็นคณะทำงานแล้วมอบหมายให้นำกรณีความไปวินิจฉัยเพื่อหาข้อยุติ แจ้งให้ที่ประชุมรับทราบในกรณีที่แม้จะตั้งคณะทำงานวินิจฉัยแล้วก็ไม่สามารถยุติปัญหาได้จะต้องนำไปสู่กระบวนการขั้นต่อไปที่เรียกว่า "เยภยยสิกาวินัย" (คชาภรณ์ คำสอนทา. 2557) ดังนั้น **สรุปได้ว่าสัมมุขทาวินัย**เป็นวิธีระงับหรือตัดสินในที่พร้อมหน้า โดยแบ่งออกเป็นพร้อมหน้าในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. สังฆสัมมุขตา คือ ระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้าสงฆ์ คือ มีสงฆ์เข้าร่วมประชุมครบองค์สงฆ์ตามกิจนั้นๆ เรียกว่า วิธีระงับต่อหน้าสงฆ์
2. บุคคลสัมมุขตา คือ ระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้าบุคคล คือ มีบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอธิกรณ์อยู่พร้อมหน้ากันในขณะที่นั้นด้วย เรียกว่า วิธีระงับต่อหน้าบุคคล
3. วัตถุสัมมุขตา คือ ระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้าวัตถุ คือ ยกเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นๆ มาวินิจฉัยตรงตามเรื่องนั้น เรียกว่า วิธีระงับต่อหน้าวัตถุ
4. ธัมมสัมมุขตา คือ ระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้าธรรม คือ นำเอาหลักเกณฑ์ของธรรมมาวินิจฉัยว่าถูกต้องตามธรรมนั้นๆ หรือไม่ เรียกว่า วิธีระงับต่อหน้าธรรม
5. วินัยสัมมุขตา คือ ระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้าวินัย คือ นำเอาวินัยมาวินิจฉัยว่า ถูกต้องตามพระวินัยหรือไม่ เรียกว่า วิธีระงับต่อหน้าวินัย อนึ่งสัมมุขทาวินัยนี้ใช้ระงับอธิกรณ์ได้ทุกเรื่องเปรียบเหมือนปัจจุบันนี้ การเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ การที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา ผ่านระบบที่เรียกว่า “การเลือกตั้ง” แนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือแนวทางตามที่เสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสองสิ่งที่เป็นอิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่างกันได้แต่เพราะในสภาวะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติของเสียงข้างมาก เพราะน่าเชื่อถือได้ว่าการตัดสินโดยหมู่ใหญ่มักจะมีการใช้พิจารณาญาณที่รอบคอบมากกว่าการตัดสินใจจากคนส่วนน้อย และผลของการตัดสินใจจากคนหมู่มากก็น่าจะเป็นการตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยกว่าการตัดสินใจจากคนหมู่น้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนที่มากกว่า เหมือนกับการประชุมรัฐสภา ในยุคสมัยปัจจุบัน

เยภยยสิกาวินัย

เยภยยสิกาวินัย แปลว่า ระงับปัญหาความขัดแย้งตามเสียงข้างมากเหมือนกระบวนการประชาธิปไตย แต่มีหลักการสำคัญประกอบการพิจารณาดำเนินการอยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 การแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาดำเนินการโดยสงฆ์พึงแต่งตั้งภิกษุให้เป็นผู้ดำเนินการจับสลาก ภิกษุผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติ 5 อย่าง คือ (1) ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (2) ไม่ลำเอียงเพราะชัง (3) ไม่ลำเอียงเพราะหลง (4) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว (5) รู้จักสลากที่จับแล้วและยังมิได้จับ

ประการที่ 2 การจับสลากที่ถือว่าไม่ชอบธรรมและชอบธรรม กรณีที่ต้องนำไปสู่กระบวนการ เหยี่ยสิกา วินัยนั้น สงฆ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องใคร่ครวญโดยถ้วนถี่ เช่น (1) มั่นใจได้ว่าปัญหาความขัดแย้งนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย (2) แต่เป็นเรื่องใหญ่โตลุกลามไปไกล (3) ต้องมั่นใจว่าภิกษุคู่กรณีมีสติสัมปชัญญะและมีเหตุผลพอเจรจากันรู้เรื่อง (4) ต้องมั่นใจว่าในหมู่ภิกษุผู้มีส่วนร่วมในความขัดแย้งนั้นพวกธรรมวาทิมีมากกว่า (5) ต้องมั่นใจว่าแม้ขณะนั้นธรรมวาทิจะมีน้อยกว่า แต่เมื่อกรณีความเข้าสู่กระบวนการจับสลากธรรมวาทิจะพึงมีมากกว่า (6) ต้องมั่นใจว่าเมื่อแก้ปัญหาด้วยกระบวนการนี้สงฆ์จะไม่แตกกัน (7) รู้วิธีป้องกันไม่ให้สงฆ์แตกกัน (8) ต้องมั่นใจว่าเมื่อถึงขั้นตอนการจับสลาก พวกธรรมวาทิจะพร้อมเพรียงกัน (9) จับสลากโดยชอบธรรม และ (10) จับตามความคิดเห็นของตนเองโดยไม่มีใครชี้นำเมื่อมั่นใจว่ามืองค์ประกอบครบถ้วนทั้งหมดดังกล่าวนี้ สงฆ์ (ภิกษุ) ค่อยดำเนินการให้จับสลากจึงจะถือว่าชอบธรรม ถ้าขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งไปถือว่าการจับสลากนั้นไม่ชอบธรรม ในทางปฏิบัติเมื่อสงฆ์ได้แต่ตั้งบุคคลผู้มีคุณสมบัติครบ 5 อย่าง ด้วยวิธีเป็นทางการ ที่เรียกว่า "ญัตติทุติยกรรมวาจา" แล้วสงฆ์ต้องทำให้กระบวนการดำเนินไปอย่างชัดเจนมีมติเห็นชอบรับรองทุกขั้นตอน การจับสลากมี 3 วิธี คือ (1) วิธีปกปิด (2) วิธีกระซิบบอก (3) วิธีเปิดเผย ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่ด้วยความยินยอมของพวกภิกษุคู่กรณี วิธีการแบบปกปิดมีหลักการสำคัญ 3 อย่างคือ (1) แบ่งสลากออกเป็นสลากมีสีกับไม่มีสี (2) สลากที่ถูกจับขึ้นต้องปิดเป็นความลับ (3) ต้องให้แน่ใจว่าฝ่ายธรรมวาทิมีมากกว่า โดยภิกษุเจ้าหน้าที่ต้องชี้แจงให้ทุกฝ่ายเข้าใจขั้นตอนอย่างชัดเจน วิธีการกระซิบบอก มีหลักการเหมือนกับวิธีการปกปิดต่างกันแต่เพียงว่าไม่ต้องทำเป็นสลากมีสีกับไม่มีสี ส่วนวิธีการเปิดเผยก็ถือเป็นกระบวนการเปิดเผยทุกขั้นตอนกรณีความที่ยุติโดยใช้วิธีการดังกล่าวมานี้เรียกว่า ยุติโดยกระบวนการ สัมมุขาวินัย และเยี่ยสิกา วินัย (พระศรีคัมภีรญาณ. 2558)

สรุปได้ว่า เหยี่ยสิกา (การระงับด้วยถือเสียงข้างมาก) ภิกษุทั้งหลายทะเลาะวิวาทกัน พระผู้มีพระภาค จึงทรงอนุญาตให้ระงับอธิกรณ์ชนิดนี้ด้วยถือเอาเสียงข้างมาก ให้สมมติภิกษุผู้ให้จับสลาก (คำว่า สลาก แปลว่า ชีไม่สำหรับใช้ลงคะแนน) ภิกษุผู้ให้จับสลาก จะต้องประกอบด้วยองค์ 5 คือ ไม่ลำเอียงเพราะรัก, เพราะเกลียด, เพราะหลง, เพราะกลัว และรู้ว่าอย่างไรเป็นอันจับ อย่างไม่เป็นอันจับ (คุมการลงคะแนนได้ดี) แล้วให้สวดประกาศแต่งตั้ง ภิกษุผู้ให้จับสลากเป็นการสงฆ์ แล้วทรงแสดงการจับสลาก (ลงคะแนน) ที่ไม่เป็นธรรมและที่เป็นธรรม อย่างละ 10 ประการ คือ เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่ลุกลามไปสู่วัดอื่น ไม่ต้องคิดแล้วคิดเล่า รู้ว่าผู้กล่าวไม่เป็นธรรมมีมากกว่า รู้ว่าผู้กล่าวไม่เป็นธรรมอาจมีมากกว่า รู้ว่าสงฆ์จะแตกกัน (ถ้าขึ้นลงมติ) รู้ว่าสงฆ์อาจแตกกัน จับสลากโดยไม่เป็นธรรม จับสลากเป็นพวกๆ (ไม่เรียงทีละคน) และ มิได้จับสลากตามความเห็นของตน อย่างนี้เรียกว่าไม่เป็นธรรม ที่เป็นธรรมคือตรงกันข้าม

จากปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบางเรื่องคณะสงฆ์สามารถระงับได้ บางเรื่องไม่สามารถจัดการระงับได้ สร้างความเสียหายแก่คณะสงฆ์ สังคม และพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมพุทธศาสนิกชนขาดความเชื่อถือเชื่อมั่นในสถาบันสงฆ์วิภวาทที่เสื่อมถอยส่งผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงอยากศึกษาปัญหาการจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทย เพื่อหาแนวทางการจัดการปัญหาด้วยหลักพุทธธรรม การ

สร้างความสมานฉันท์ในหมู่สงฆ์ โดยสังคมสงฆ์ไม่ได้มีมาตรการร่วมลงโทษด้วยแต่อย่างใดตามจุดมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และนำเสนอรูปแบบการระงับอธิกรณ์ที่เหมาะสมกับปัญหาสังคมสงฆ์ปัจจุบันเพื่อใช้จัดการปัญหาอธิกรณ์ในหมู่สงฆ์ได้อย่างสงบระงับและสังคมยอมรับได้ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม โปร่งใส รวดเร็ว ตรวจสอบได้ เพื่อรักษาและก่อให้เกิดศรัทธา

บทสรุป

ในยุคสมัยปัจจุบันนี้ความเสื่อมเสียทางศีลธรรม เรียกว่า เป็นวิกฤติการณ์ทางสังคม (Social Crisis) เป็นสาเหตุเกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับหลักการทางศาสนา แนวคิดทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งวิถีคิดของคนในองค์กร ในสังคมประเทศชาติ ดังที่กล่าวมาแล้วที่เรียกว่า วิวาทาธิกรณ์ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบตามหลักการและวิธีการที่นักคิดแนวสันติวิธีวางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักรัฐศาสตร์วางกรอบเอาไว้บ้าง ที่นักการศาสนาวางกรอบเอาไว้บ้างแล้ว แต่กระบวนการแก้ปัญหาของคณะสงฆ์ไทยโดยกฎหมายเถรสมาคมได้รับวิวัฒนาการมาจากกฎหมายของราชอาณาจักรทำให้มุ่งเน้นหลักการลงโทษตามกฎหมายที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งตามหลักพระวินัย ที่ยังมุ่งเน้นการรักษาหลักพระธรรมวินัย และการสร้างความสมานฉันท์ในหมู่สงฆ์ โดยสังคมสงฆ์ไม่ได้มีมาตรการร่วมลงโทษด้วยแต่อย่างใดตามจุดมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แต่ดั้งเดิม ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาเถรสมาคม ควรนำไปทบทวนศึกษาทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในสังคมสงฆ์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาประยุกต์วิธีการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับพระวินัย สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างเป็นรูปธรรมและอธิบายตอบข้อสงสัยแก่สาธุชนได้ และนำความเชื่อมั่นศรัทธากลับคืนสู่พระพุทธศาสนาสืบไป พุทธบูรณาการนั้น คือ การนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั้นมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ประชาชนในสังคมดำรงชีวิตที่ดีขึ้นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขในที่นี้จะเสนอธรรมพื้นฐาน เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีพร้อมกับหลักการ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้ให้ถือปฏิบัติในสมัยพุทธกาล เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาสังคมแบบบูรณาการ พุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยกรอบแห่งอธิกรณ์สมณะ 7 ศึกษาการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้แบบบูรณาการแก้ไขปัญหาสังคมในยุคสมัยปัจจุบัน ปัญหาที่มากหรือน้อยมีแนวโน้มที่จะได้ข้อยุติ ซึ่งพอใจต่อทุกฝ่ายและเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของสังคมอย่างยั่งยืน สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาให้ยั่งยืน คือ การพัฒนาต้องเริ่มที่จิตใจให้มีความเจริญทั้งทางด้านคุณธรรม จริยธรรม การนำพุทธวิธีบูรณาการเข้ากับหลักธรรมที่ทรงประสิทธิภาพ ภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่เปี่ยมด้วยบารมี พระองค์ทรงเป็นพระศาสดาที่ทรงตรัสรู้ธรรมที่ยิ่งใหญ่ด้วยพระองค์เอง จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการประยุกต์ใช้พัฒนาชุมชนในสังคมไทยให้เจริญเติบโตไปพร้อมกันทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ มีชีวิตที่ดีขึ้นสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างปกติสุขสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงสังเคราะห์*. กรุงเทพฯ: บริษัทซัคเซส มีเดีย.
- กนก แสนประเสริฐ. (2559). *หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กัลยา ตากุล. (2550). *การศึกษาการจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดและกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่3: กรณีศึกษาโรงเรียนวชิราวุธวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- คชาภรณ์ คำสอนหา. (2557). *การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). *วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตยของไทย. วารสารวิชาการแพรวา*
กาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. 5 (3), กันยายน – ธันวาคม.
- จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2561). *ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง – สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จรัสวัณณ์ ภักดีวุฒิ. (2556) *คุณลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 32(3), 117-131.
- ทิตนา แหมมณี. (2548). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ประเวศ วะสี (2554). *ประชาชนปฏิรูปประเทศไทย*. นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูป.
- ประเวศ วะสี. (2556). *ปฏิรูปโครงสร้าง 3 อย่าง*. นนทบุรี : สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ (สปส.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ประสิทธิ์ กุลบุญญา. (2557). *ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 5 (1), 18-39.
- ปราณี เกษมสันต์. 2550. *ความหมายของสังคม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช. (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ : คำวัด : อธิบายศัพท์และความหมายที่ชาวพุทธควรรู้*. กรุงเทพฯ : สถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน) และคณะ, พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน) พระมหาดนัย อุบตฺตโน (ศรีจันทร์) และ พระวีระศักดิ์ ชยธมโม (สุวรรณวงศ์). (2561). *การบูรณาการองค์ความรู้หลักการและ*

วิถีปฏิบัติตามแนวทางศาสนา เพื่อการพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพ. วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์มจร 6,(2), 474-489.

- พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี. (2554). *การสร้างความปลอดภัยระหว่างศาสนาในพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*. พระมหาพรหม ธรรมหาโส บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี่จำกัด.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ. (2558). *พุทธวิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยกรอบแห่งอิทธิพลสมณะ 7 : ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้สัมมาสมาธิ เภยยสีกาวิชัย*. สารนิพนธ์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานิต ไชยกิจ. (2557). *รวบรวมความรู้การบูรณาการจากเอกสาร – สำนักบริการวิชาการ, คณะกรรมการการอุดมศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2564. จาก <https://asl.kpru.ac.th> > main > contents.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ -ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2559). *สมณะ*. [Online] <https://th.wikipedia.org/wiki/สมณะ>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา ศรีสาคร. (2547). *การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแก้ปัญหาอนาคต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Beane, J. (1991). The Middle School: The natural home of integrated curriculum. *Integrating the Curriculum*, 9-13.
- Popenoe, D. (1993). *Sociology*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Souillard, A., & Kerr, A. (1990, April). *Problem Solving Activities for Science and Technology Students*. English Teaching Forum. 28-32.
- Spencer, H. (1903). *The principles of ethics*. London : Williams and Norgate.

